

Oud-Utrecht

VERENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN DE KENNIS
DER GESCHIEDENIS VAN DE STAD EN DE PROVINCIE UTRECHT

Redactie: H. de Jong, Aurorastraat 26, Utrecht
Administratie: Ir. C. L. Temminck Groll, secr. der vereniging,
Hoofdstraat 43, Driebergen
Gironummer penningmeester Oud-Utrecht: 575520

VIER EN DERTIGSTE JAARGANG / NUMMER 4 / APRIL 1961

RONDLEIDING DOOR DE TENTOONSTELLING „TIEN JAAR AANWINSTEN”

De directrice van het Centraal Museum te Utrecht heeft ons medegedeeld, dat zij bereid is een speciale rondleiding door de tentoonstelling „Tien jaar aanwinsten” te organiseren voor de leden van de vereniging Oud-Utrecht op zaterdag 29 april te 14.30 uur. Kaarten à f 0,75 kunnen van te voren bij het museum worden aangevraagd (telefoon 15541); indien nog voorradig ook voor de aanvang van de rondleiding.

Zoals uit de elders in dit nummer voorkomende beschouwing blijkt, bevinden zich in deze collectie ook een groot aantal aanwinsten, die betrekking hebben op de geschiedenis van Utrecht. Vele daarvan kunnen (nog) niet blijvend geëxposeerd worden en bevinden zich dus doorgaans in depot. Zo zijn bijvoorbeeld belangrijke fragmenten aanwezig van de in 1959 uitgebroken empire-betimmering uit het winkelpand Oude Gracht 189, welke is afgebeeld in het Maandblad Oud-Utrecht 1959, blz. 33.

VERZOEK VAN DE PENNINGMEESTER

Aan de leden wordt verzocht hun contributie over 1961 (f 7,50 met ingenaaid Jaarboekje of f 10,— met gebonden Jaarboekje) te willen voldoen door overboeking op onze postrekening no. 575520. In juni a.s. zullen voor de niet voldane contributies kwitanties worden aangeboden vermeerderd met f 0,50 incassokosten.

DE HERBERG „DE DRIE RINGEN” TE SOEST

In het hart van Soest, achter de Oude kerk, in de Kerkebuurt staat de oude dorpsherberg en befaamde uitspanning: „De Drie Ringen”, waarover in Oud-Utrecht ¹⁾ reeds een paar keer is geschreven.

Haar grote bekendheid verkreeg zij, doordat de bekende schrijver Jacob van Lennep (1802–1868) de hoofdpersoon Ferdinand Huyck (1840) in zijn gelijknamige roman, de oude herberg laat bezoeken op zijn voetreis van Amersfoort naar Naarden. In „De Drie Ringen” heeft de zoon van de hoofdschout van Amsterdam een ontmoeting met een onbekookt en vechtlustig heerschap, genaamd: Andries, een afgedankt zeeman, afkomstig uit het naburig Gooiland en een paar andere personages, die de pleisterplaats ook aandoen.

Deze herberg was de voornaamste pleisterplaats gelegen aan de weg Amersfoort - Utrecht - Naarden. Vroeger liep de weg Amersfoort - Utrecht, via Soest, vandaar dat nog een oud gedeelte van die weg in Soest, de Oude Utrechtseweg wordt genoemd, een zinvolle naam, spontaan door het volk aan dit weggedeelte gegeven. Na de aanleg van de huidige Rijksstraatweg in de napoleontische tijd, van Amsterdam naar Amersfoort verminderde de bedrijvigheid om en in de herberg „De Drie Ringen” blijkbaar aanzienlijk. Tenminste in 1817 vraagt de toenmalige hospes of herbergier aan de plaatselijke overheid om een schadevergoeding voor vermeende gederfde inkomsten na de aanleg van de rijksweg, daar de herberg alias uitspanning buiten het toenmalige verkeer kwam te liggen en hij daardoor de clandestie van vele reizigers en kooplieden moest missen.

Niet alleen dat de herberg een belangrijk rustpunt was voor reizende en trekkende kooplieden en een enkele tourist als Ferdinand Huyck, maar toendertijd nam zij ook een belangrijke plaats in in het maatschappelijk leven van die dagen. Hier kwamen de boeren van Soest bijeen, wanneer er houtveilingen, verkopen en „erfhuus” werd gehouden. Het laatstgenoemde gebeurde dikwijls op de boerderij zelf, doch een enkele maal werd hiervan afgeweken en gebeurde dit in de herberg.

Om de vier jaren werden in de oude herberg de landerijen, bestaande uit hooi- en weilanden van het Groot Gaesbeeker Gilde van Soest, aan de meest biedende verpacht.

In de Gildeboeken wordt de herberg in 1706 al genoemd:

Aldus verhuert Bij den ouderman Pieter Kornelisz Ruijgt ende sijn Raatsheeren Teunis Jacobsz Vaak ende Jan Jansz Mets Int bij wese van meer andere persone tot Soest ten huijse van Willem Willemsz Schimmel Hospes in die drie ringen op den 4en Novemb: 1706.

In september van hetzelfde jaar wordt er het vaandel van het Groot Gaesbeeker Schuttersgilde verpacht aan de meest biedende, doch

1) Maandblad Oud-Utrecht, jrg. 1957, bladz. 79, 80 en 87.

Het uithangbord van „De Drie Ringen” te Soest.

dan wordt de naam van de herberg niet vermeld. Uit de notulering kan men echter wel opmaken, dat dit geschiedde in dezelfde lokaliteit.

den 12 Sepb: heb ick Cornelis gerbrantse met mijn Raden in 't obenbaar agter de kerk het vaandel verpagt aan Hendrik Wouterse voor de som
———14-0-0.

De herberg is immers achter de Oude kerk gelegen. Het zal de aandachtige lezer ook zijn opgevallen, dat in het genoemde tijdvak, twee verschillende personen, ouderman (Voorzitter) van het Grote Gild zijn. Juist in de tussengelegen maand oktober heeft er een bestuurswisseling plaats gehad, vandaar deze naamsverwisseling.

De hoofdpersoon in het verhaal van Van Lennep: Ferdinand

Huyck geraakt bij het aanschouwen van het landelijke Soest in een stille eerbiedige stemming. Hij wist zich ontroerd een traan uit het oog, toen hij het dorp binnentrad. Nadat deze gemoedsgesteldheid snel was geweken, besteedt hij weer aandacht aan zijn omgeving. Spoedig krijgt hij de voornaamste herberg in het oog op de hoek van een driesprong, welke de hoofdstraat met een zijweg vormt.

Van Lennep moet, toen hij deze beschrijving van Soest aan het papier toevertrouwde, de omgeving en de paatselijke situatie gezien hebben of zeer betrouwbare mededelingen hebben gehad, want in de omtrek van „De Drie Ringen” is in de loop der tijden weinig of niets veranderd.

De herberg was kenbaar, zo schrijft Van Lennep verder, aan een vooruitstekend uithangbord van ijzer, rijkelijk met krul- en snijwerk voorzien en tot leuze voerende een geschilderde zwaan, met het gebruikelijke onderschrift: vrij wijn en mee.

Volgens mr. J. van Lennep en J. ter Gouw in „De Uithangtekens” betekent dit, dat de kastelein of herbergier het recht had voldaan en alzo de vrijheid had, wijn te verkopen; hij was een vrije tapper. De vrije wijnverkoper stond tegenover de sluik- en smokkeltapper, wie het verboden was gelagen te zetten.

De zwaan als naam en uithangteken is nog altijd een geliefkoosd zinnebeeld; niet alleen voor een oude herberg in een romantische omgeving, maar zelfs voor een modern café of restaurant. Uit de juiste plaatsbeschrijving van de auteur blijkt, dat met deze „voornaamste herberg”, De Drie Ringen wordt bedoeld al wordt de naam niet genoemd.

Toch vragen wij ons af: Was dit nu dezelfde herberg, of was het misschien toch een andere? Verwarde Van Lennep „De Drie Ringen” niet met de herberg in de Tuet- of Teutsteeg, die De Papegaai, De Swaen en zelfs een keer wordt vermeld in de gildeboeken als „De Halve Maan”? In de Teutsteeg stond namelijk ook een herberg en uit de reeds meergenoemde boeken blijkt dat deze nogal eens van naam is veranderd. Het gildebestuur hield er in 1784 zitting en er staat vermeld:

bij Gijsbert Alberse Broek, Castelij n in de Tuet tot Soest in de Swaan.

Op 3 september 1815 worden de maaltijden van het St. Anna- of Kleine Gild van Soest in deze herberg aanbesteed. Nu heet de herberg „De Halve Maan”. Het slot van deze aanbesteding luidt:

Aldus gedaan en besteed op dato hier vooren ten huysse van de kasteleyn in de halve maan. In de teut te Zoest.

Het is zeer goed mogelijk, dat de herberg „De Drie Ringen” een uithangbord had, waarop een zwaan stond afgebeeld, toen Van Lennep haar in zijn dagen beschreef. Maar ook is wel aannemelijk dat de geleerde heer zich in de naam van de herberg heeft vergist of, dat hij hier ruimschoots zijn fantasie laat gaan, iets, dat wij niet met zekerheid kunnen vaststellen.

Op de hoek van voor- en zijgevel van het huis hangt een uithang-

bord, voorstellende, drie ineengestrengelde ringen. Daaronder in groteske letters: Gez. v. Herwaarden. Vermoedelijk is het uithangbord van recente datum: eind 18e, begin 19e eeuw, toen twee jaarde zusters Van Herwaarden in het huis met „De Drie Ringen” woonden. Volgens overlevering moeten zij het uithangbord hebben laten maken en aanbrengen. Als herberg en dorps huis had het zijn glorie al lang verloren. Twee gebroeders Van Herwaarden waren een expeditiebedrijf op Amersfoort begonnen en daartoe was de oude herberg ingericht, totdat ook dit bedrijf ophield te bestaan en de gezusters Van Herwaarden, als enig overgebleven gezinsleden van deze familie er bleven wonen tot haar dood in het begin van de 20ste eeuw.

Voerde de familie Van Herwaarden een wapen, waarop „drie ringen” waren afgebeeld? Dit is ons niet bekend. Volgens dr. H. W. M. J. Kits Nieuwenkamp vertoont een wapen Van Herwaarden nog als wapenfiguur een visnet ²⁾).

Over de betekenis van de drie ineengestrengelde ringen werd in het maandblad Oud-Utrecht al eens gepolymiseerd, zonder echter hierover tot een bevredigende opossing te komen ³⁾. In bedoeld artikel zou de schrijver de naamgeving zo willen verklaren, dat er drie ijzeren ringen in de muur waren geweest om de paarden van de bezoekers aan vast te maken, zoals die nog te zien zijn aan de herberg tegenover het gemeentehuis te Loosdrecht. Hieruit zou dan de volksnaam ontstaan zijn, die op den duur de officiële naam heeft verdrongen.

Hierbij zij opgemerkt, dat de naam „De Drie Ringen” voor de herberg in de Kerkebuurt te Soest al lang bekend stond, zoals uit het voorgaande duidelijk is gebleken. De oude herberg heeft waarschijnlijk nooit een andere naam gehad en heeft altijd onder die naam bekend gestaan, in tegenstelling met de andere herberg in Soest. Van verdringen van de oude volksnaam is geen sprake en dat de naam „De Drie Ringen” zou zijn gegeven, omdat de paarden aan een ijzeren ring werden vastgemaakt (hoewel zeer goed mogelijk) lijkt ons niet helemaal aanneembaar. Het zelfde symbool „drie ringen” vonden wij op twee gevelstenen, afkomstig van zeepziederijen te Amersfoort. Zij dateren uit de 18e eeuw en waren te bezichtigen op de tentoonstelling „Zeven eeuwen Amersfoort” in 1959 gehouden in „Zonnehof” aldaar.

Na een vraag over dit onderwerp (de drie ineengestrengelde ringen) te hebben gesteld in Neerlands Volksleven, 10e jrg. no. 3, werd deze beantwoord door de heer Kits Nieuwenkamp te Doorn en die wij dermate belangrijk achten, dat wij deze hierachter volledig publiceren:

Kennelijk hebben wij hier te doen met een oud teken voor de Drieëenheid, de Drieuldigheid, de triniteitsgedachte van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Voor dit begrip zijn verschillende christelijke tekens bekend. Bij sommige is het bekende Christusmonogram verenigd met de driehoek, het teken van God de Vader, terwijl bij de drie ineengestrengelde cirkels of

²⁾ Dr. H. W. M. J. Kits Nieuwenkamp, in „Europeesche Totem dieren” bladz. 73.

³⁾ Maandblad Oud-Utrecht, jrg. 1957, bladz. 87.

ringen deze elk voor zich en in zich gesloten blijven voorstellende de drie eenheden. Een eenvoudiger voorstelling is nauwelijks denkbaar. Het teken met de drie ineengestrengelde ringen is overoud. Elke ring heeft zijn middelpunt voor zich en bestaat derhalve uit zich zelf. Met elk van de andere ringen heeft hij een groot gedeelte gemeenschappelijk, doch slechts in een klein gedeelte in het hart van de figuur komen alle ringen bij elkaar. Daar hebben zij een nieuw middelpunt, de feitelijke kern van de gehele figuur.

Dat ijzeren ringen werden aangebracht bij oude uitspanningen om de paarden van de bezoekers aan vast te maken is juist, doch heeft daar het symbool van de drie (ineengestrengelde) ringen niets mee te maken. Drie concentrische ringen, cirkels komen ook voor, waarvan doorgaans de middelste tot een punt, het middelpunt, is afgebeeld. Dit zinnebeeld heeft een geheel andere betekenis en komt hier niet ter sprake.

Door verbetering van de Torenstraat, die voor de Oude kerk loopt en die het verkeer in beide richtingen daardoor toestond, wat voor 1955 niet mogelijk was, is de rust om en in de nabijheid van de oude uitspanning en pleisterplaats teruggekeerd. Gelukkig is dit stukje oud-Soest behouden gebleven al heeft men wel eens plannen gehad het oude centrum op te offeren, door een snelweg te projecteren door dit pittoreske plekje, met zijn eeuwenoude lindeboom en oude in hun omgeving zo wonderwel passende dorpshuizen, die de herinnering aan het oude nog levendig weten vast te houden.

E. HEUPERS

RESTAURATIES EN VONDSTEN IN UTRECHT

De *Aula der Rijksuniversiteit* (voormalige Kapittelzaal van de Dom) wordt momenteel door de afdeling monumentenzorg van de Rijksgelbouwendienst gerestaureerd. Het van de vorige restauratie (1935) daterende, zeer ruwe en grauwe pleisterwerk is door fijner en blanker pleisterwerk vervangen. Het voldeed niet meer aan de huidige opvattingen en was ook weinig in overeenstemming met de wijze van pleisteren in de 15e eeuw. Ongetwijfeld zullen straks de (gereinigde) gobelins veel fraaier uitkomen.

Voor de indeling is van belang, dat boven de ingang een orgelgalerij is aangebracht (het orgel heeft voorlopig nog geen pedaaltoeren, maar in de opzet van de galerij is daarop wel gerekend).

Het natuursteenwerk van venstertraceringen en gewelfribben is vernieuwd. De kapbalklaag wordt vernieuwd en het dakoverstek wordt beter geprofileerd. In het uitwendige wordt aan de zuidzijde de afdekking van de steunberen gewijzigd (gekapte baksteen inplaats van leien) en het gangetje dat langs de zaal loopt verlaagd.

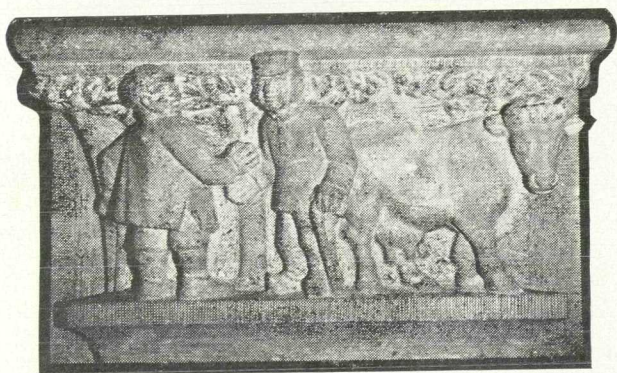
Oude Gracht 132. Het losraken van enige onderdelen van het natuursteenwerk der bekroning van de laat 17de eeuwse halsgevel van het winkelpand Oude Gracht 132 was aanleiding tot een algehele verbetering van de constructief weinig sterke geveltop.

Dank zij het Utrechts Monumentenfonds kon deze verbetering weer uitgroeien tot een restauratie, waarbij sinds lang verdwenen delen van het bekronend natuursteenwerk weer aangebracht zullen worden, het voegwerk herstelling zal ondergaan en de vensters een passende roedenverdeling zullen krijgen.

Nog in het midden van de 18e eeuw bezat de top een gebogen fronton ¹⁾; dit werd op het einde van die eeuw door het huidige, met tympaanvulling in eenvoudige Lodewijk XVI vormen, vervangen. Op de foto's ²⁾ is nog zichtbaar dat er ter weerszijden, op de hoeken, borstbeelden hebben gestaan.

De *werfmuren* van de percelen Lichte Gaard 7 en Oude Gracht 176 zijn gerestaureerd.

Lantaarnconsole bij de Zandbrug.

Nabij de Zandbrug zijn twee lantaarnconsoles aangebracht, gemaakt door G. Roverso naar ontwerpen van C. Groeneveld, beide betrekking hebbende op de veehandel (afb. 1).

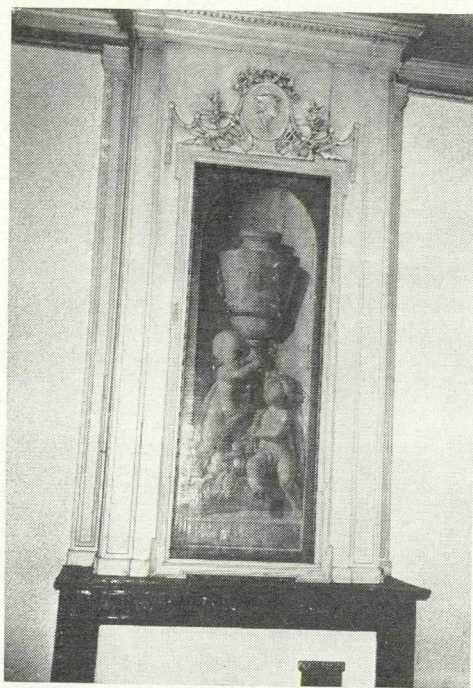
Restauraties van de 17de eeuwse panden *Ambachtstraat 7* (met rechte kroonlijst) en *Nieuwe Gracht 145* (met trapgevel) zijn in voorbereiding.

Het uit 1666 daterende pakhuis *Boothstraat 1 A* zal in verband met uitbreiding van de sociëteit P.H.R.M. worden verplaatst naar de overzijde van de straat.

Het hoekhuis *Oudkerkhof/Korte Jansstraat* is ten behoeve van nieuwbouw gesloopt. De bovenbouw was 18de eeuws; uit de kelders bleek

¹⁾ Zie o.m. Maandblad Oud Utrecht 1960, blz. 129 afb. 5, links van Putruwiel.
²⁾ Het duidelijkst op een foto uit 1910 van L. M. de Rijk (gem. arch. Utrecht).

Schouw in Lodewijk XVI stijl.

echter, dat het was ontstaan door samenvoeging van twee (op het Oudkerkhof gerichte) middeleeuwse panden van ca 4,5 x 10 m. Eveneens is aanvang gemaakt met de sloop van de huizen Korte Nieuwstraat 11 t/m 33. Hoewel deze huizen gelegen zijn binnen de immunititeit van de voormalige St. Paulusabdij is er — tot nu toe — weinig middeleeuws werk gevonden: een enkel muurfragment in 33 en enige gotische sleutelstukken in 25. De huizen gaven de indruk vrijwel alle gebouwd te zijn in de 17de eeuw, na de secularisatie van de abdij dus, toen de Korte Nieuwstraat als... „doorbraak” van Domplein naar (Lange) Nieuwstraat werd aangelegd. Voordien bestond er slechts een (afsluitbaar) voetpad, waaraan allicht wél een bebouwing heeft gestaan, die het merkwaardige beloop van de rooilijn tengevolge heeft gehad. De Korte Nieuwstraat miste immers het strakke beeld van de andere 17de eeuwse straten als Booth- Kei- en Zuilenstraat.

Door de talrijke latere wijzigingen had het merendeel der huizen een overwegend vroeg 19de eeuws karakter. Enkele interessante onderdelen, als een fraai Lodewijk XVI schouwteje uit nr. 23 (afb. 2), werden door de onderafd. Monumentenzorg van de dienst O.W. opgeslagen om t.z.t. bij een restauratie elders herbezigd te kunnen worden.

Ir. C. L. TEMMINCK GROLL

TWEE TENTOONSTELLINGEN

Voor hen wie de geschiedenis van Utrecht ter harte gaat, worden er in de stad momenteel twee tentoonstellingen gehouden, die zij niet mogen missen. Allereerst de keuze uit tien jaar aanwinsten, 1951-1961, in het Centraal Museum. Daarnaast de tentoonstelling „Van kapittelzaal tot campus”, die 325 jaar universiteitshistorie in beeld brengt. Deze is te zien in het Universiteitsmuseum.

De groei van het museumbezit moet wel enorm zijn, wanneer thans in het Centraal Museum slechts een keuze van de in tien jaar door schenking of aankoop verworven stukken wordt uitgesteld. Daaronder is veel waardevols waaraan wij geheel en al voorbij moeten gaan, omdat het voor de stedelijke historie op dit moment geen betekenis heeft.

Daarmee is niet gezegd, dat alleen het *oude* in aanmerking komt. Wie de tuinzaal van het Centraal Museum binnengaat, vindt daar de kunst na 1900. Hierbij is echter nogal wat, dat reeds in de historie vermeld wordt, ofschoon de kunstenaars nog leven; wij denken aan de stoelen van Rietveld en ook zijn maquette van het „Schröder-huis”.

Bij de nieuwe aanwinsten vangt men vaak twee vliegen in één klap: werk van een utrechtse kunstenaar, dat bovendien betrekking heeft op utrechtse personen en zaken.

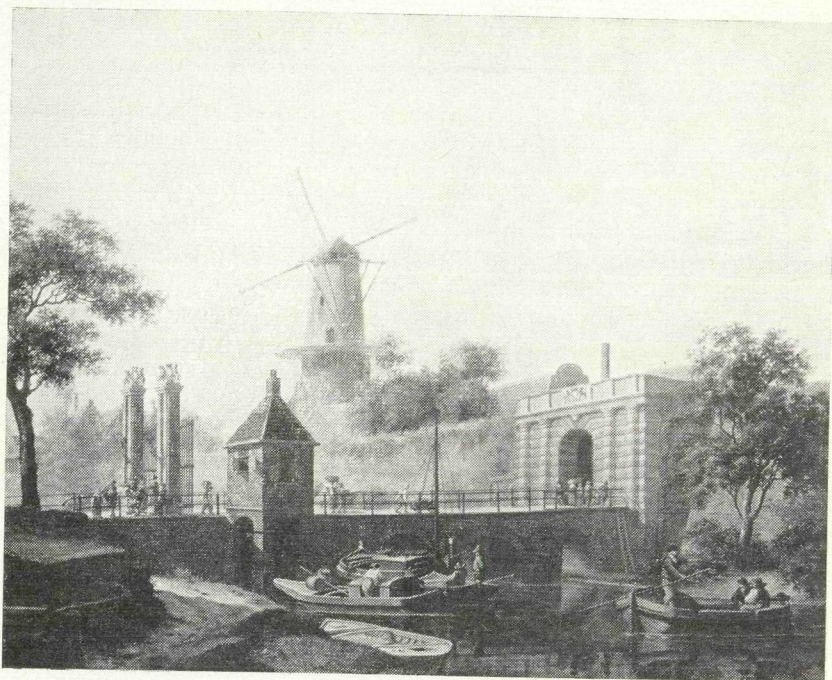
Om nog iets van de levenden te noemen: er is een gezicht op het Vredenburg bij regenweer uit 1906 (de oude fruitmarkthal prijkt er nog op) door de thans niet meer hier wonende kunstenaar C. van Velzel. Men heeft werk geëxposeerd van de fotograaf Francis Kramer, in de stedelijke samenleving indertijd een bekende figuur, die op bijzondere wijze de luchtbogen van de Domkerk in beeld heeft gebracht.

Maar meestal zal men voor de combinatie „utrechts meester — utrechts onderwerp” bij het voorgelacht terechtkomen, soms bij hen die kort geleden nog onder ons leefden; we denken aan mevr. E. Adriani-Hovy, van wie een schilderij uit 1930 van de Oude Gracht tentoongesteld is.

Een ons totnogtoe onbekend gezicht op het vroegere stadhuis door F. J. baron van Heeckeren van Brandsenburg, omstreeks 1825, was voor ons een verrassing, evenals het paneeltje van jhr. P. van Loon „Verkoping nabij de Dom” (1839). Van P. J. van Liender kan men een paar stadsgezichten zien, opgenomen in de wandbetimmering uit het Diaconieweeshuis Breedstraat, nu gesloopt: Oude Gracht bij de Gaardbrug, en de Wittevrouwenpoort, twee doeken van omstreeks 1760.

J. H. Verheyen, wiens graf men op Soestbergen in de Gansstraat vindt, schilderde in 1821 de Tolsteegpoort (zie afbeelding). Van veel ouder datum (17e eeuw) is het gezicht op Utrecht door Kaerius, welbekend, en de blik op het Agnietenklooster door Pieter des Ruelles.

De Tolsteegpoort te Utrecht naar een schilderij van J. H. Verheyen, 1821.

Portretten van bekende Utrechters door hun stadgenoten zijn er genoeg. We noemen alleen de schilder Abraham Bloemaert en de humanist Buchelius, beide vereeuwigd door Paulus Moreelse; de goudsmid Paulus van Vianen door Cornelis Ketel; de regent Jacob van Driebergen door een onbekend utrechtse meester.

Het was ook een onbekend plaatselijk kunstenaar die — om op een ander terrein over te stappen — in het begin van de vorige eeuw de betimmering van de banketbakkerij bij de Hamburgerbrug maakte. Een deel ervan werd tentoongesteld. Het is een van de vele „nummers” uit de catalogus, die betrekking hebben op interieurfragmenten, meubilair en gebruiksvoorwerpen uit vroegere utrechtse huizen. Voor oudere stadgenoten zeggen de namen van de schenkers heel veel. Menigeen zal op het zien van deze museumstukken terugdenken aan de tijd toen ze hun plaats nog hadden in een levende gemeenschap.

Wij moeten volstaan met het verwijzen naar dit ene aspect van de tentoonstelling. Wie er een paar uur aan wijdt, zal nog talrijke ontmoetingen hebben met stadgenoten van weleer hetzij omdat ze afgebeeld zijn zoals paus Adriaan of ds. Teeckmannus, hetzij omdat hun werk uitgestald is, zoals van Jan van Scorel, utrechtse caravaggisten, zilverwerk van de Vianens, enzovoort.

Cave te
Profalfis
Medicis

in Openi-
bus ejis
Cognos-
cetia

C. G. ROOD-ERMEL, Geweezene Pruißsche
Huzaaren Doctoor, als Kies-en Tand Meester &c.
geauthoriceerd van de Hoog Wel Ed Agtbaare Ma-
gistraat dezer stad Amsterdam alwaar hy alceeds 16 Ja-
ren woont en nog Woonagtig, en met Concent der
Heeren van het Colleg: Chirurg: zyne Konst met veel
succes is oefenende, als cok gepreviligeerde Gculist &c
Operateur van Nieuwer Amstel en geheel Amstelland,
Woonagtig op de Haarlemmerdyk, het 6de huys Noord-
zyde van de Haarlemmerluys, boven de Loodgieter daar-
zyn naam aan de deur staat en de Huzaar levens groot-
te Paerd in de gevel staat.

tot Amsterdam.

Also ik met groot leedwezen dargelyks verneme dat zig zeker Persoonen
niet ontzien, zig van myn naem en Woonplaat by eenige lyders kome bedicne
en also veelc Patienten kome te mislyden, Is zig niet ontzien voor den klan-
te

Aankondiging door de Heer Rood-Ermel, gewezen Pruisisch Huzarendokter (1774-1789), waarbij hij de burgers van Amsterdam waarschuwt, dat er lieden zijn, die zich voor hem uitgeven. Daar deze lieden het vak niet verstaan, zijn er mensen, die door deze bedriegers in het graf geholpen zijn.

Wij plaatsen deze afbeelding, omdat zij deel uitmaakt van de prentenverzameling der tandheelkundige collectie Kalman Klein uit 's Gravenhage, die onlangs door de Rijksuniversiteit en de Ned. Mij tot Bevordering der Tandheelkunde werd aangekocht en waarvan toen in het Universiteitsmuseum de ovedracht heeft plaats gehad.

De collectie Kalman Klein is uniek in Europa. Zij bevat een zeer uitgebreide bibliotheek van zeldzame werken op het gebied der tandheelkunde en bevat de helft van de tandheelkundige wereldliteratuur tussen 1550 en 1885. Verder bestaat de collectie uit 250 oude prenten en gravures met voorstellingen, die op de tandheelkunde betrekking hebben. Voorts omvat zij een curieuze verzameling oude instrumenten.

Universiteitsmuseum

Van kleiner omvang is de expositie inzake de geschiedenis der Rijks Universiteit. Zij betreft dus één onderwerp, maar wie hier induikt komt al gauw tot de ontdekking dat het terrein zeer uitgebreid is.

Op vernuftige wijze heeft men getracht een overzicht te geven van de universiteitsgebouwen in de loop van 325 jaar. Alle panden waarin sinds 1636 hoger onderwijs werd gegeven zijn op miniatuurfoto's afgebeeld op een grote ronde tafel. Het begon heel simpel met vijf gebouwen. Vandaag zijn het er honderd, verspreid over de hele stad. Veel ervan is ondoelmatig en bijna overal kampt men met ruimte-

gebrek. Vandaar dat veler verlangen uitgaat naar de campus, die eerlang in de Johannapolder zal verrijzen.

In hoeverre deze plannen verwezenlijkt zullen worden, zal men moeten afwachten. Is over vijftientig jaar de universiteit uit het centrum verdwenen? Voor velen een onaanvaardbare gedachte.

Het Universiteitsmuseum biedt echter meer over het verleden dan over de toekomst, gelijk in een museum te verwachten is. Herinneringen aan de eeuwfeesten van voorheen, aan het studentenleven en aan vele hoogleraren. Van de laatsten kreeg ditmaal dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk bijzondere eer omdat 1961 ook een gedenkjaar van de Willem Arntszstichting is, waar genoemde hoogleraar zijn sporen zo heeft nagelaten.

de J.

KLEINE MEDEDELINGEN

DE JOHANNAPOLDER TE UTRECHT

In verband met de voorgenomen bouw van de universiteitsstad in bovengenoemde polder, is de laatste tijd veel gesproken, nagedacht en gefantaseerd over de oorsprong van de naam van dit poldertje. Zelfs is er verband gelegd met een edelvrouw, die in de 14e eeuw leefde, en die eveneens luisterde naar de naam Johanna.

De naamgeving van deze oostelijk van de grote rijksweg gelegen percelen land is echter geenszins ontleend aan een zes eeuwen geleden levende jonkvrouw, maar hoort in onze tijd thuis.

De vorige eigenaar, de heer Doornenbos, verloor zijn vrouw toen zij 24 jaar oud was. Hij heeft onder die slag zeer geleden en had er behoefte aan haar naam te laten voortleven. Vandaar dat en de polder en de camping, die zich daarin bevindt, door hem naar haar zijn vernoemd.

d.u.

THOMAS, DE CUYPER

Over Thomas, de cuyper in de Potterstraat (Maandblad 1961, blz. 28), meent de heer A. H. van Kooten Niekerk de lezers te kunnen inlichten door er op te wijzen, dat in het testament (30 oktober 1551) van de deken van St. Jan, Thomas van Nijkercken voorkomt:

„Item noch geve ick Huybert die cuyper twaelf carolus gulden siaers zoe lange als hij leeft, ende twaelf carolus gulden van mijn gereedste goet etc. ende nyet omdat hij mij bewant zoude zijn dan om andere oorsaecken wil. Ende zijn zoon Thomas dye ick ter dope geheven hebbe, tot cledere eens vijff gulden brabant van mijn gerede goet. Ende zes carolus gulden siaers unter kiste zoe lange als hij leeft”.

De heer Niekerk houdt deze Thomas voor een kleinzoon van Thomas de cuyper in de Potterstraat en meent beiden resp. als nr. 4 en 2 te kunnen plaatsen in het volgende genealogiefragment:

1. Hubert van Nijkercken, geb. c. 1480.
2. Thomas van Nijkercken, geb. c. 1500.
3. Hubert Thomasz., geb. 1520, overl. 1583, geh. met Cornelia van Roden, overl. 1624.
4. Thomas, geh. met Suzanna van Schalkwijk.

Men lette echter op de zinsnede: „nyet omdat hij mij bewant zoude zijn, dan om andere oorsaecken wil”, waaruit familierelatie met de erflater zou kunnen blijken, maar evengoed het tegendeel. In het laatste geval, nog versterkt door het ontbreken van een familienaam, is het minstens „fraglich”, of de twee legatarissen in een genealogie Van Nijkercken thuis behoren.